

Doktorand historie na FF UK Vít Pokorný představuje katalánsko-okciténské vztahy a Paměti Karla Engliše

Vít Pokorný se dlouhodobě zabývá regionálními a menšinovými kulturami, jazyky a literaturami jihozápadní Evropy. Minulý rok publikoval výbor v revue *Souvislosti* (1/2022) zaměřený na severní Katalánsko. Kromě toho se také podílel na vydání *Paměti Karla Engliše*, prvního rektora Masarykovy univerzity a rektora Karlovy Univerzity. Více v rozhovoru.

Čeho se týkal váš výbor pro *Souvislosti*?

V čísle „Severní Katalánsko, Ukrajina“ jsem se zaměřil na kulturu a historii francouzské části Katalánska, což je velice specifický region na katalánsko-okciténském pomezí. Obecně

vzato můj výbor pro *Souvislosti* tvoří kulturněhistorický esej, překlady beletrie a jednoho eseje. V úvodním eseji popisují z hlediska kulturních dějin katalánsko-okcitánské vztahy a zmiňují se mimo jiné o roli katalanisty a okcitanisty Bernarda Lesfarguese, takže jsem výbor také vztáhl k tématu své disertace.

Výbor se dočkal ohlasů v okcitánské revue *Oc* a v severokatalánské rozhlasové stanici *Ràdio Arrels*, které jsem poskytl rozhovor.

návštěva Institutu Ramona Llulle (vlevo syn B. Lesfarguesa Bruno, v čele stolu ředitel institutu Àlex Susanna)

Můžete upřesnit, kdo Bernard Lesfarguese byl?

Z mého pohledu se jedná o nesmírně zajímavou postavu, jež v sobě spojuje dvě obrozenecká hnutí: katalánské a okcitánské. Byl to básník, buditel, nakladatel a překladatel ze španělštiny a katalánštiny. Svou poezii psal z velké většiny okcitánsky, což je jazyk blízkce příbuzný s katalánštinou, jehož domovinu představují jižní třetina Francie, Okcitánská údolí v severní Itálii a na španělské, respektive katalánské straně oblast Val d'Aran.

Lesfargues byl po druhé světové válce jedním z hlavních

zprostředkovatelů vzájemných vztahů mezi okcitánskou a katalánskou stranou, přičemž sám patřil k té okcitánské. O jeho mimořádném významu pro Katalánce svědčí, že mu mimo jiné propůjčili Svatojiřský kříž, své nejvyšší vyznamenání, a pojmenovali po něm knihovnu v barcelonském sídle Institutu Ramona Llulle specializovanou na překlady z katalánštiny.

O co se tedy především zasloužil?

třídění archiválií v La Force s Brunem Lesfarguesem

Lesfargues vynikal z hlediska kulturní výměny s Katalánskem mimo jiné tím, že si vytvořil celou síť velice kvalitních kontaktů, jež zahrnovala největší hvězdy katalánské kultury. Zmíněná kulturní výměna, která umožnila mimo jiné vydávání překladů z katalánštiny i z okcitánštiny, měla zásadní význam pro obě strany. Byla předpokladem propagace Katalánka jako národa bez státu, což do určité míry platilo i pro Okcitánii, a to už v době frankistické diktatury. Abych uvedl alespoň pár příkladů, spisovatelská esa jako Joan Sales, Mercè Rodoredová nebo Jaume Cabré – jejichž některá díla jsou mimochodem

dostupná i v češtině – patřila mezi Lesfarguesovy korespondenty.

Lesfarguesova síť je výjimečná nejen svou kvalitou, ale také tím, že ji lze velmi dobře zdokumentovat díky dopisům, které se dochovaly a k nimž jsem mohl díky Lesfarguesově rodině získat exkluzivní přístup.

Co se vám na základě těchto poskytnutých materiálů podařilo zjistit?

Jde o velké množství materiálů a v jejich zpracování jsem relativně na začátku. Ale jedno z důležitých a nečekaných zjištění, kterými se aktuálně zabývám, je rozdíl v jazykové praxi: korpus odráží rozdílný přístup k jazyku na katalánské a na okcitánské straně.

Zmínil jste, že Bernard Lesfarguese spojuje katalánské a okcitánské obrozenecké hnutí. Jaký je mezi nimi rozdíl?

V obou případech jde o hnutí současná: můžeme tu vlastně sledovat podobné procesy, jež v našich zeměpisných šířkách známe spíš z historie. O katalánském hnutí se u nás už relativně ví, a to nejen kvůli kulturnímu a ekonomickému bohatství Katalánska či díky činnosti Centra katalánských studií Karla Velikého a brněnské katalanistiky – svůj podíl na tom má i politika.

Oproti tomu okcitánské hnutí zůstává nejen u nás prakticky neznámé. Dalo by se říct, že ve srovnání s katalánským nemá ani zdaleka takovou dynamiku a v mnoha ohledech je neúspěšné. A tím je – možná paradoxně – také zajímavé.

pracovna B. Lesfarguesa
v Église-Neuve-d'Issac

Čím to je, že nebylo úspěšné?

Dobrá otázka. Vystačila by na knihu, ne-li na celou knihovnu. A bylo by dobré a potřebné o ní uspořádat nejednu konferenci. Zároveň mám dojem, že takto přímo, otevřeně, tvrdě se pokládá spíš výjimečně. Proto jsme také v odpovídání na ni – troufám si říct – stále na začátku.

Aktuálně pracuji s touto hypotézou: jeden z rozdílů mezi Okciténci a Katalánci spočívá ve vztahu či přístupu k vlastnímu jazyku. Když budu mluvit o tom, co jsem sám viděl, zažil nebo dohledal, a trochu to zjednoduším: zatímco Katalánci používá dokonce i v kontaktu s mluvčími jiných jazyků – zejména pokud jde o lidi vzdělané a románských jazyků znalé – katalánštinu a nepřijde mu to nijak zvláštní, okciténské kulturní elity používaly přinejmenším do 70. let mnohem více francouzštinu. Titíž lidé, kteří veřejně horovali za zachování jazyka a za jeho předávání v rodinách, jej používali jen ve specifických kontextech, jako jsou literární tvorba nebo spolkové schůze, a vlastním dětem okciténsčinu až na výjimky nepředali.

setkání se Salesovou
vnučkou Mariou
Bohigasovou,
jednatelkou
nakladatelství Club
Editor

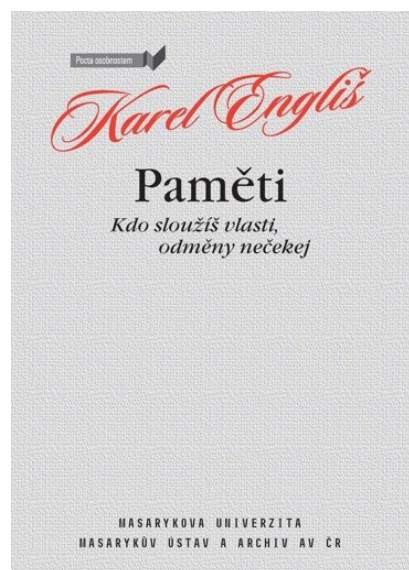
Toto srovnání samozřejmě kulhá v tom, že socioekonomický kontext je zcela odlišný, navíc mluvím jen o určitém výseku skutečnosti a tato teze by vůbec potřebovala víc rozpracovat. Ale to stejně nic nemění na tom, že pokud kulturní elity používají jazyk, za jehož přežití bojují, jen jako prostředek literární tvorby, nemůže to podle mě mít dobré následky. Jak potom působí to, co tito obrozenci říkají a píšou – navíc často francouzsky – na ostatní mluvčí okcitánštiny? A jak to působí třeba na politické či kulturní instituce, na které se obracejí, po kterých něco žádají či kterým něco navrhují?

Katalánština je dnes v docela jiné situaci než okcitánština, ale vůbec tomu tak nemuselo být. Opakovaně se ocitla v podobně špatné situaci jako okcitánština, ale vždy se z toho dostala. Ta úporná, sebevědomá houževnatost, nezdolnost Katalánců je přinejmenším velmi zajímavá a budí respekt, jakkoli má i méně sympatické projevy.

Plánujete ve svém výzkumu pokračovat?

To bych velice rád. Při práci na disertaci mě napadají další a

další témata. Ale přednostně se musím zaměřit na to aktuální. Už kvůli tomu, že jsem teprve ve druhém ročníku doktorského studia.

Kromě katalánsko-okcitánských vztahů se zabýváte i postavou Karla Engliše a podílíte se na vydávání jeho rukopisů. Jak byste představil jeho *Paměti*?

Jedná se o velmi ambiciózní, zásadní počín: na veřejnost se dostávají poprvé memoáry národohospodáře, vědce a státníka Karla Engliše, osobnosti mezinárodního významu. Engliš mimochodem dodnes zůstává jediným člověkem, který zastával funkci rektora na Masarykově i na Karlově univerzitě.

Na knize jsem se podílel jako člen redakčního okruhu, editor, odborný redaktor a spoluautor poznámkového aparátu. Tento projekt má pro mě velký význam nejen po odborné stránce, ale také po stránce osobní. Karel Engliš je totiž můj prapradědeček. Různé nevydané rukopisy za totality ukrýval před zabavením a zničením a tyto texty postupně vycházejí až nyní díky přispění mnoha obětavých lidí z rodiny, Spolku přátel Karla Engliše i odborné obce. Řekl bych, že takovými kroky, jako je vydání *Pamětí*, této osobnosti splácíme dluh.

V čem je jeho soubor vzpomínek výjimečný?

To, co pokládám z čtenářského hlediska za velice podstatné, jsou Englišův vypravěčský talent, jeho schopnost brilantní charakteristiky, mimořádný postřeh a neuvěřitelná paměť. O té svědčí již to, že ačkoli své memoáry psal z velké části ve

vyhnanství a bez možnosti dohledávat jména ve zdrojích, závěrečná část knihy, v níž jsou zařazeny medailonky osobností, čítá přes 530 položek.

Englišovy osudy silně poznamenaly celospolečenské zvraty, jichž bylo české 20. století plné. Engliš vyrostl ve velmi skromných poměrech, postupně se vypracoval, mezi lety 1918 a 1938 patřil mezi nejvlivnější lidi v Československu. Za druhé světové války žil v ústraní a po roce 1948 se z něj stává *persona non grata*.

Jeho memoáry nabízejí barvitě, živé čtení. Jsou podrobné a přesné, ale zároveň také odrážejí autorovu moudrost, laskavost, smysl pro humor, upřímnost a nadhled. Věřím, že díky tomu bude kniha zajímavá jak pro odbornou, tak pro širokou veřejnost. Svým způsobem by se dalo říct, že jejím prostřednictvím lze nahlédnout i do zákulisí první republiky a očima jednoho z jejích tvůrců zblízka poznat osobnosti jako Masaryk, Švehla nebo Baťa.

Mgr. Vít Pokorný vystudoval francouzštinu a hispanistiku na FF UK, nyní na fakultě pokračuje v doktorském studiu historie. Ve své disertační práci se zabývá okcitánsko-katalánskými vztahy po druhé světové válce.

Tento výstup byl podpořen Grantovou agenturou Univerzity

Karlovy (projekt č. 227422; „Bernard Lesfargues a okcitánské obrozenecké hnutí“), související výzkum je realizován na Ústavu světových dějiny Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Foto: Vít Pokorný (osobní archiv), Masarykova Univerzita